

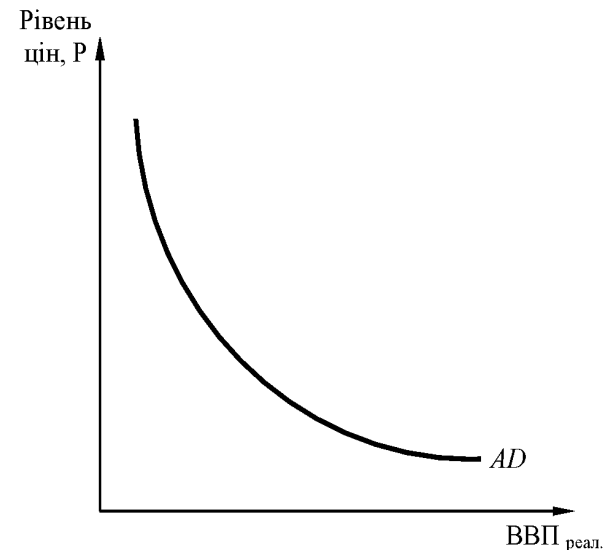
ТЕМА 4. КЛАСИЧНА МОДЕЛЬ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ РІВНОВАГИ AD-AS

1. Сукупний попит і його чинники

Сукупний попит — це шкала, що графічно представлена у вигляді кривої, яка показує величину реального обсягу продукції, який покупці бажають придбати за кожного можливого рівня цін (інші умови незмінні).

Основними покупцями товарів і послуг, вироблених національною економікою, є домогосподарства, фірми, уряд та зарубіжні покупці. Тому існують чотири основні складові сукупного попиту. Позначивши сукупний попит AD (від англ. *aggregate demand*), його можна записати так:

$$AD = C + I + G + (X - M).$$

Хоча крива сукупного попиту AD нагадує мікроекономічний графік попиту D, її від'ємний нахил пояснюється по іншому. На нахил впливають такі **цінові чинники**:

- 1) **ефект майна (багатства)**. Зі зростанням цін зменшується купівельна спроможність нагромаджених фінансових активів. Покупці стають немовби біднішими і змушені скорочувати свої видатки.
- 2) **ефект процентної ставки**. Зростання цін скорочує накопичення, підвищує процентні ставки, скорочує видатки на інвестиційні блага і звужує сукупний попит.
- 3) **ефект обмінного курсу**. Зростання рівня цін у країні підвищує реальний обмінний курс. Це скорочує експорт і стимулює імпорт, що в підсумку скорочує сукупний попит.
- 4) **ефект пропозиції грошей**. Зростання цін за сталої номінальної кількості грошей робить їх відносно рідкіснішими, що супроводжується зменшенням реального попиту на товари і послуги.

Зміна лише у рівні цін зображається як рух уздовж кривої AD.

Якщо змінюються інші чинники окрім рівня цін, то крива сукупного попиту переміщується. Їх називають **неціновими чинниками сукупного попиту** і ділять на три групи.

I. Політико-економічні чинники (контролюються урядом):

- монетарна політика;
- зміна державних видатків на товари і послуги;
- податкова політика.

II. Зовнішні чинники:

- темпи економічного зростання в інших країнах;
- зміни в динаміці курсів цінних паперів та вартості нерухомого майна;
- стан світового виробництва ключових продуктів економіки, зокрема енергоносіїв.

III. Цінові, інфляційні та доходні **сподівання населення і фірм.**

2. Довгострокова сукупна пропозиція

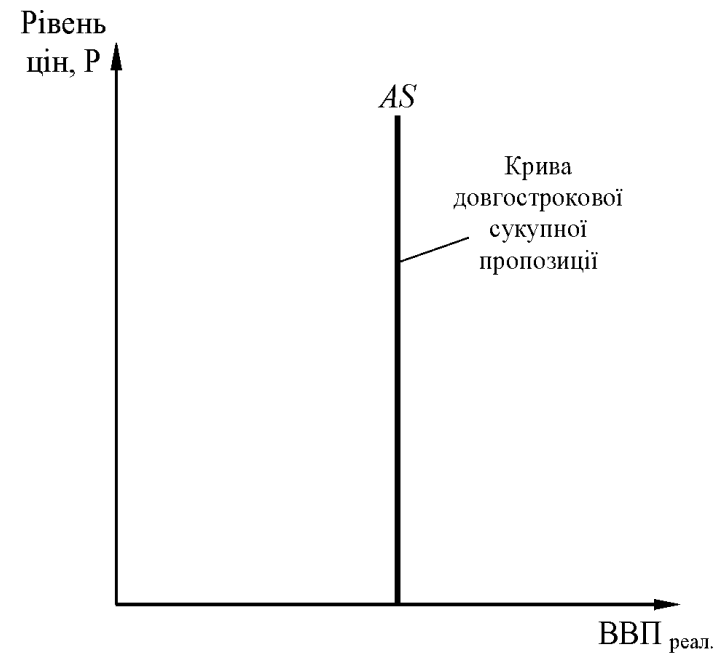
Сукупна пропозиція – це шкала, графічно представлена у вигляді кривої, що показує рівень реального продукту, який буде вироблено за кожного можливого рівня цін (інші умови незмінні).

Національна економіка може відреагувати на зміни в сукупному попиті як збільшенням обсягу реального продукту, так і зміною рівня цін.

Характер зв'язку між рівнем цін та обсягом реального національного продукту залежить від тривалості періоду, впродовж якого взаємодіють сукупні попит і пропозиція.

Тому на відміну від попиту, пропозиція в макроекономіці розглядається для двох часових проміжків – довгострокового та короткострокового.

Крива довгострокової сукупної пропозиції показує обсяг виробництва, який називають **природним рівнем виробництва**. Цей рівень досягається за повної зайнятості.

Всі чинники, які змінюють природний рівень виробництва, зміщуватимуть криву довгострокової сукупної пропозиції вправо або вліво. Ці чинники можна поділити на дві групи:

економічні процеси або заходи економічної політики, які **змінюють обсяг виробництва** за тієї самої природної норми безробіття.

економічні процеси або заходи державної політики, що **змінюють природну норму безробіття**.

Вертикальна лінія довгострокової сукупної пропозиції є виявом принципу класичної дихотомії.

Класична дихотомія – це термін, який використовується для позначення теоретичного розмежування між реальними і номінальними змінними.

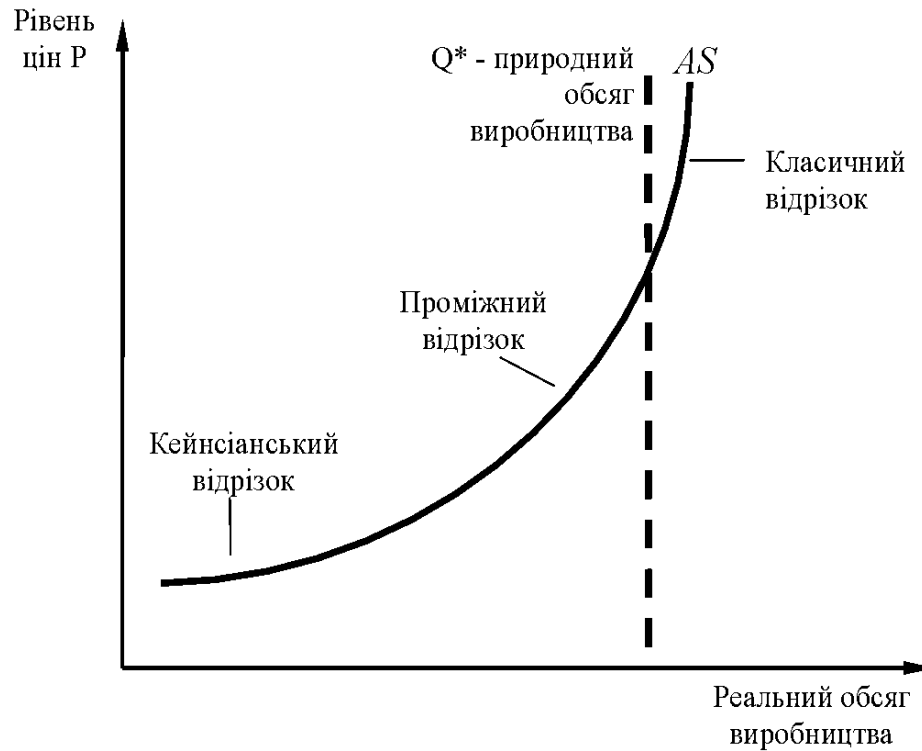
У макроекономіці використовуються два типи змінних: номінальні змінні (мають грошове вираження) та реальні (абстраговані від грошового виміру).

Властивість грошей не впливати на реальні показники отримала назву **«нейтральності грошей»**.

Нейтральність грошей – відмінна особливість класичної макроекономічної теорії. При аналізі багатьох важливих реальних показників можна обійтися без номінальних величин та без урахування існування грошей. Наприклад, можна розглядати кількість і розподіл виробленої продукції, не згадуючи темп інфляції, або аналізувати реальну заробітну плату без урахування номінальної. Разом з тим, для дослідження багатьох короткострокових макроекономічних явищ, необхідно відійти від положення про нейтральність грошей.

3. Крива короткострокової сукупної пропозиції

В короткостроковому періоді крива сукупної пропозиції AS виглядає інакше, ніж в довгостроковому.

Вона має три відрізка: кейнсіанський, проміжний, класичний.

1. **На кейнсіанському відрізку** кривої AS – економіка перебуває у стані спаду і значна частка виробничих потужностей та робочої сили не використовується.

Їх залучення не генерує значного тиску в напрямі зростання цін.

2. На **проміжному відрізку** кривої AS – розширення виробництва супроводжується зростанням цін. Деякі фірми змушені використовувати старіше й менш ефективне устаткування, а також наймати недостатньо кваліфікованих працівників.

Унаслідок цього витрати на одиницю продукції збільшуються і ціни зростають.

3. На **вертикальному**, або **класичному відрізку** кривої AS економіка досягає своєї максимальної потужності і подальше зростання обсягу національного продукту є неможливим.

Обсяг виробництва майже не змінюється, а ціни стрімко зростають.

Теорії кривої короткострокової сукупної пропозиції:

1. Негнучкість номінальної заробітної плати. Зростання рівня цін в економіці знижує реальну зарплату, а це здешевлює працю.

Нижча реальна зарплата стимулює ділові підприємства до наймання більшої кількості працівників, які виробляють більший обсяг продукції.

2. Неправильні уявлення працівників щодо рівня своєї заробітної плати. Однак якщо відбулося непередбачене зростання цін, то рівень реальної зарплати знижується. Фірми, виявивши зниження реальної зарплати, наймають більше працівників і виробляють ширший обсяг продукції.

3. Недосконала інформація учасників ринкового процесу. Виробники можуть плутати зміни загального рівня цін зі змінами відносних цін. Ці помилки впливають на їхні уявлення про величину пропозиції благ і ведуть до виникнення в короткостроковому періоді прямої залежності між рівнем цін і обсягом національного продукту.

4. Негнучкість цін. Фірми не одразу змінюють ціни на товари і послуги. Іноді ціни визначаються довгостроковими угодами між фірмами і споживачами. Нерідко навіть без формальних угод фірми не змінюють ціни, щоб не відштовхнути покупців.

4. Чинники сукупної пропозиції

На сукупну пропозицію впливає низка цінових та нецінових чинників.

До **цінових чинників** належать різноманітні змінні, які впливають на величину виробничих витрат залежно від обсягу національного виробництва. Це:

1) *змінні, що діють, коли економіка виходить за межі природного рівня виробництва* (використання резервного устаткування, додаткової робочої сили, проблеми із забезпеченням сировиною, транспортом);

2) *галузеві фактори* (неодночасне досягнення повної зайнятості в галузях, використання дорогих природних ресурсів та ін.);

3) *зовнішньоекономічні чинники* (мита і квоти на товари, що є ресурсами виробництва; розширення збуту на віддалених, захищених, корумпованих ринках);

4) *інституційні чинники* (екологічні нормативи та санкції; прогресивні тарифи за понаднормове споживання палива та електроенергії).

До **нецінових чинників** сукупної пропозиції належать змінні, які впливають на виробничі витрати незалежно від змін обсягу національного виробництва. Це:

1) обсяг ресурсів, їхні ціни та ефективність їх застосування.

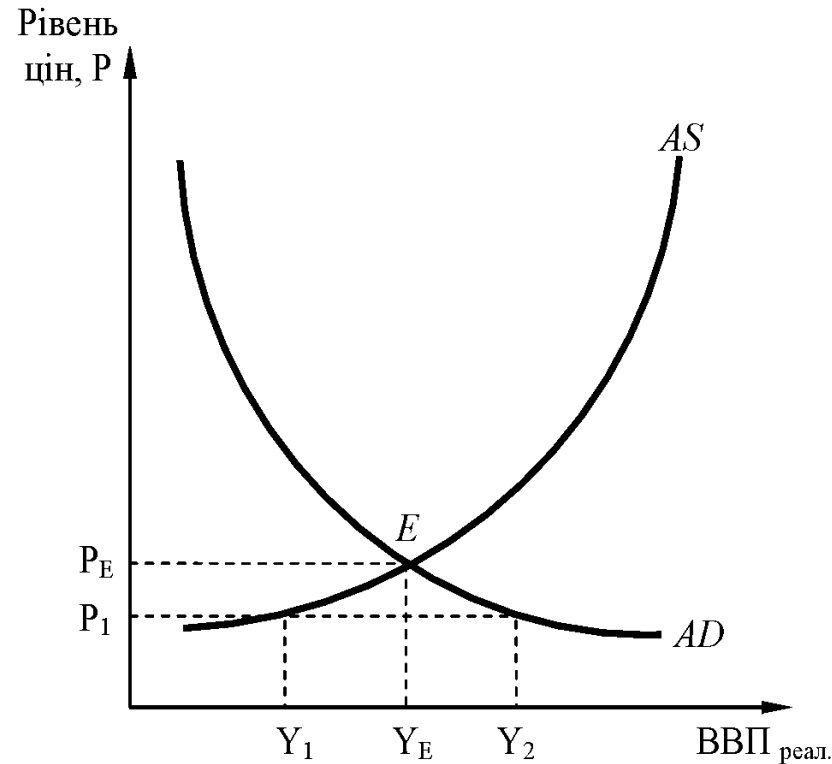
2) інституційні чинники (підвищення непрямих податків або плати за використання природних ресурсів, витрати на реєстрацію або правова нестабільність).

3) структура ринків товарів і послуг.

4) очікування виробників.

5. Рівновага сукупного попиту й сукупної пропозиції

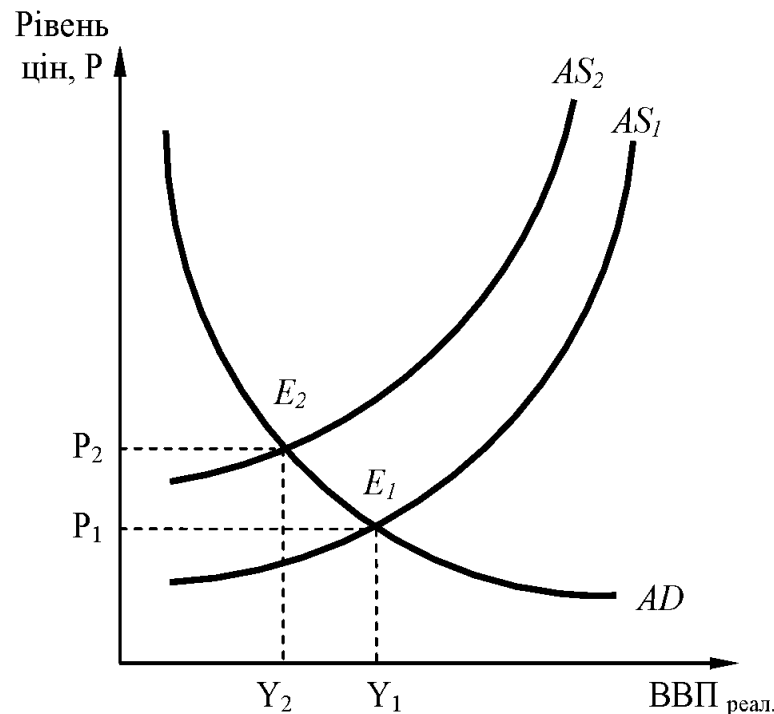
Рівновага досягається в точці E з рівноважними рівнем цін P_E і обсягом виробництва Y_E .

За рівня цін P_1 підприємства вироблятимуть обсяг продукту Y_1 , а покупці захочуть придбати Y_2 . Конкуренція між покупцями підвищить рівень цін до P_E . Наслідком буде збільшення обсягу виробництва та зменшення закупівель до величини Y_E . Встановиться рівновага.

Встановлення рівноваги іноді супроводжується декількома явищами.

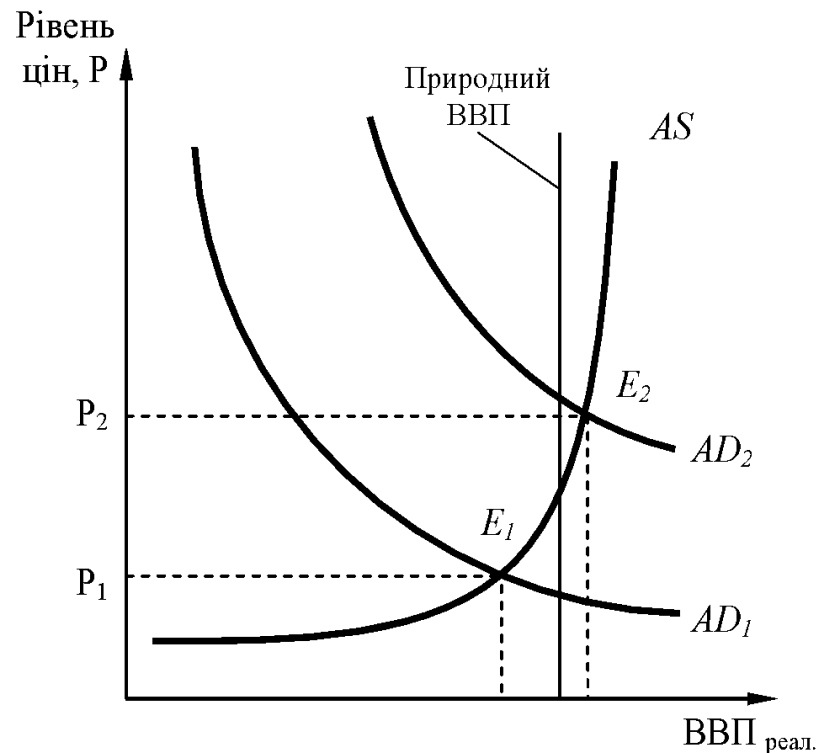
1. Збурення пропозиції – спостерігається при раптових змінах у витратах виробництва, що різко зміщує криву сукупної пропозиції AS .
Наслідки: зростання цін, падіння обсягу національного виробництва, ускладнення в досягненні основних цілей макроекономічної політики.

Вперше спостерігалось в 1973 р., який позначився неврожаєм, спекуляціями на товарних та валютних ринках, арабо-ізраїльською війною та зростанням цін на нафту. Спостерігалася стагфляція.

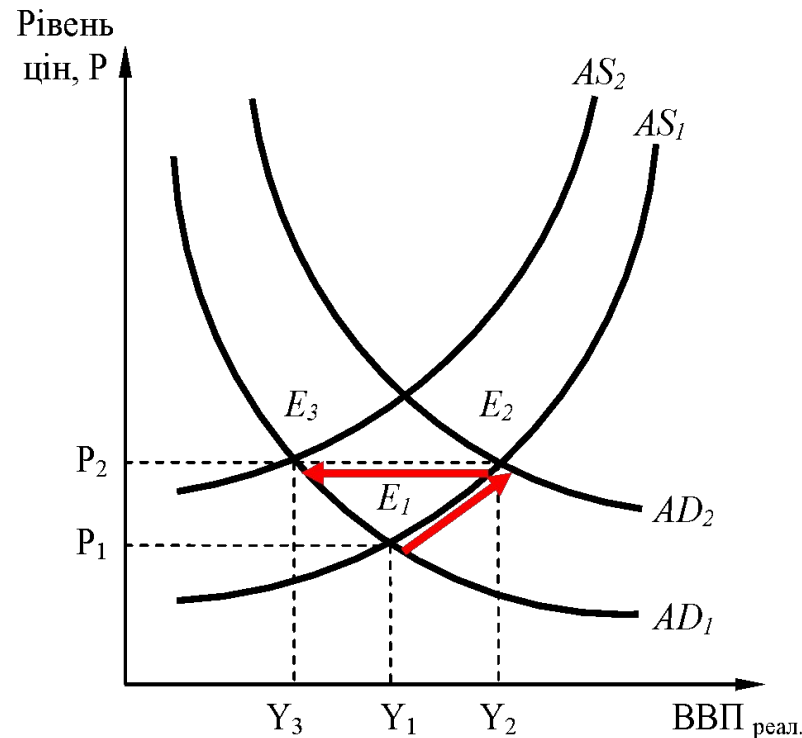
2. Збурення в сукупному попиті – спостерігається при зменшенні податків та зростанні держвидатків, що різко зміщує криву сукупного попиту AD.

Наслідки: національний продукт та зайнятість зростають повільно, а ціни – дуже швидко.

Економіку, яка вийшла за природний рівень виробництва, називають «перегрітою». Уряд вживає заходи для стримування інфляції, що відомі під назвою «політики дорогих грошей», яка супроводжується економічними спадами та збільшенням масштабів безробіття.

3. Ефект храповика – полягає у тому, що зазвичай ціни є негнучкими щодо зниження. Вони легше зростають, ніж знижуються.

Коли сукупний попит зростає з AD_1 до AD_2 , то рівновага переміщується з точки E_1 до E_2 . Однак якщо сукупний попит знову зменшиться, то економіка не повернеться до точки E_1 . Збережеться досягнутий рівень цін, а рівновага перейде в точку E_3 . Обсяг національного продукту зменшиться до Y_3 (крива AS переміститься вліво).

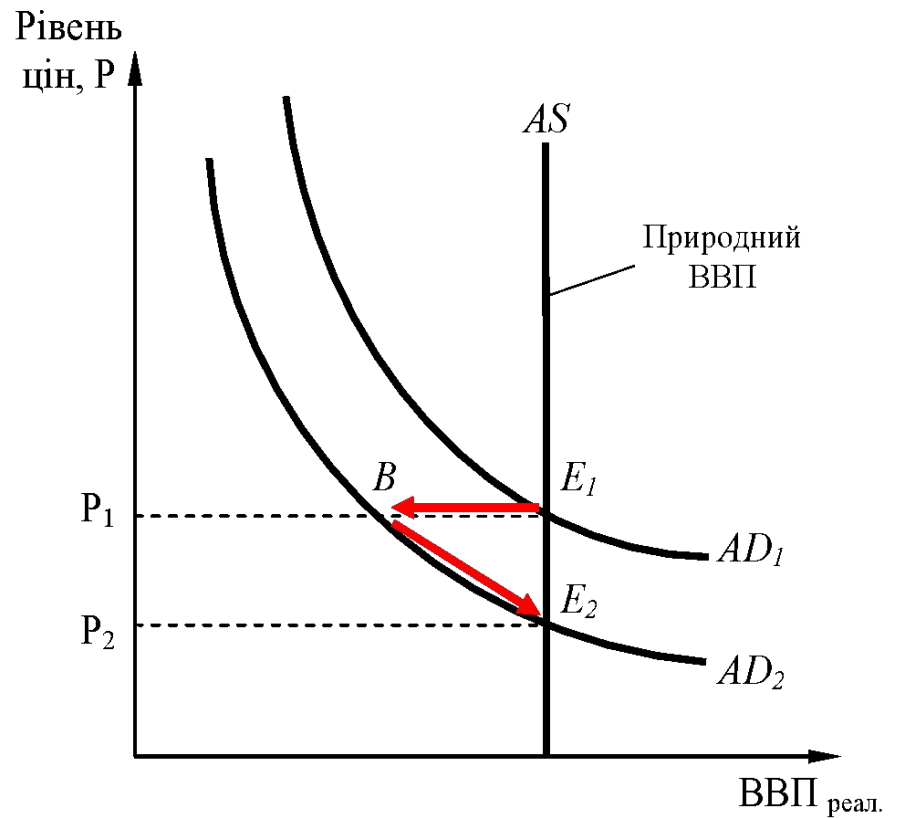
6. Підходи до встановлення макроекономічної рівноваги

В різні часи економісти сперечалися, чи існує в ринковій економіці внутрішній механізм, який спрямовує її до рівноваги за повної зайнятості? У макроекономіці наявні два протилежні підходи до цього питання.

1. **Класичний підхід**. Він бере свій початок у працях А. Сміта, Ж.-Б.Сея та Дж. С. Міля і наголошує на існуванні в економіці сил самокоригування. Згідно цього підходу:

- ціни й заробітна плата є гнучкими;
- економіка дуже швидко досягає тривалої рівноваги за повної зайнятості після збурення;
- надвиробництво неможливе.

Якщо сукупний попит зменшується від AD_1 до AD_2 , то за рівня цін P_1 закупівлі зменшаться до точки B . Сукупна пропозиція перевищуватиме сукупний попит. Заробітна плата, а значить і ціни знизяться, що викликає розширення сукупного попиту. Обсяг національного виробництва повернеться до природного в точку E_2 .

1-й висновок: у національній економіці безробіття є близьким до природного.

2-й висновок: макроекономічна політика не впливає на рівень безробіття та обсяг виробництва. Змінюється лише рівень цін і структура реального ВВП.

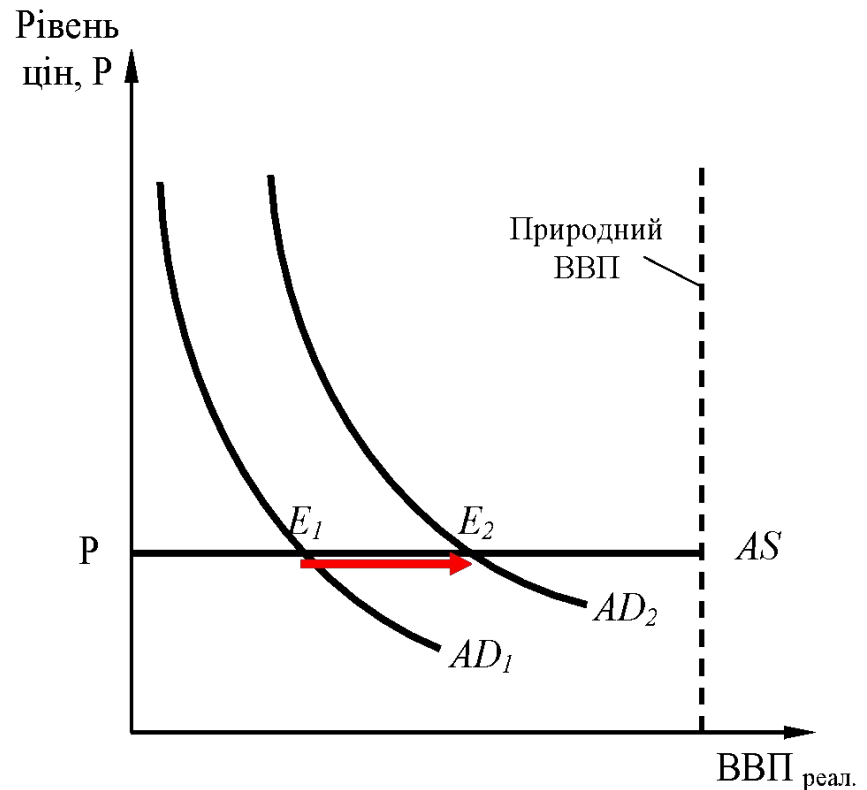
2. **Кейнсіанський підхід**. Його прихильники вважають, що ціни і заробітна плата після порушення рівноваги змінюються дуже повільно. Ринковим силам потрібен тривалий час щоб забезпечити рівновагу за повної зайнятості.

Цей підхід сформульовано у 1936 р., коли вийшла книга Кейнса «Загальна теорія зайнятості, процента і грошей». Підхід ґрунтується на двох основних положеннях:

- а) розумінні сукупного попиту, яке було розвинуто Кейнсом;
- б) твердженні, що ціни і заробітна плата негнучкі, а тому крива AS в певному інтервалі є горизонтальною.

Якщо уряд прагне стимулювати економіку та підвищити зайнятість, він має збільшити сукупні видатки, зокрема державні закупівлі.

Крива сукупного попиту переміститься в положення AD_2 . Обсяг національного виробництва збільшиться, а розрив між фактичним і природним обсягами виробництва зменшиться.

1-й висновок: рівновага може досягатися далеко ліворуч від природного обсягу виробництва, отже, значна частка робочої сили буде безробітною.

2-й висновок: уряд через макроекономічну політику може підтримувати потрібні обсяги національного виробництва та рівень зайнятості.

Кінець теми 4.